

ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ СУЧАСНИХ ВЕТЕРАНСЬКИХ РУХІВ: ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ Й РОЗВИТКУ

INSTITUTIONAL CAPACITY OF CONTEMPORARY VETERAN MOVEMENTS: APPROACHES TO STUDY AND DEVELOPMENT

Татаркін К.О.,

*orcid.org/0009-0009-3985-7961**аспірант кафедри політології, соціології та публічного управління
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Стаття встановлює рівень інституційної спроможності ветеранського руху, яка в умовах сучасної України набуває актуальності через набуття статусу ветеранів значної кількості громадян. Досліджено доцільність вивчення спроможності міжнародного та національного ветеранського руху в контексті тимчасової (антикризової) заміни «профільних» (основних) політичних інститутів, зокрема, політичних партій, групи інтересів, самоврядних локальних спільнот тощо. Надано увагу встановленню підходів до вивчення інституційної стабільності та спроможності ветеранського руху в умовах кризового політичного розвитку та демократизації суспільства. Автор зауважує, що політичні актори, які складаються з демобілізованих військовослужбовців, інституційно організуються для захисту конкретних інтересів, пов'язаних з їхнім статусом ветеранів. Звернено увагу на боротьбу за соціальні вимоги, яка пов'язана з механізмами політичного представництва, серед яких лідерство відіграє ключову роль у перетворенні законних вимог щодо політичного прогресу в діяльності демократичної держави. Встановлені мотивації висування вимог інституціалізованих рухів ветеранів щодо належного рівня пенсійного забезпечення, спеціалізованої медичної допомоги, а також належного вшанування через політику національної пам'яті. Обґрунтовано, що ветеранські асоціації розробляють стратегії впливу, спрямовані на ухвалення політичних рішень, агрегацію громадської думки та підтримку солідарності серед ветеранів. Доведено, що ветеранські організації не задовольняються простим висуванням скарг. Розкрито зумовленість інституційної присутності ветеранських рухів у процесах впливу на розробку законів, які регулюють військові пенсії або системи охорони здоров'я, призначені для ветеранів. Вивчено умови оновлення стратегій організаційного розвитку інституціалізованими ветеранськими спільнотами. Вони повинні постійно, впроваджувати інновації в методах мобілізації та підтримувати своє лідерство. Завдяки своїй організації, послідовному публічному дискурсу та фокусуванню, ветеранські інституції змогли отримати визнання суспільства як морального авторитету. Наголошується на врахуванні параметру інституційного прогресу, в межах якого ветеранські рухи є прикладом того, як конкретні групи інтересів можуть мобілізувати свої внутрішні ресурси. Відзначено, що визнання значення військових жертв у суспільстві залишається центральним питанням демократичного порядку денного. Автор вказує, що на основі демократичного лідерства ветеранські рухи успішно утвердилися як вагомий гравець в політичному процесі. З'ясовано, що основними проблемами ветеранських рухів як політичних інституцій (актуальними й для сучасної України) є фрагментація за партійними ознаками. Зроблено висновок, що системний вимір функціонування ветеранських організацій заохочує до узагальнення інституційних функцій ветеранських структур в різних країнах світу, а також до виявлення системних вад і проблемних аспектів в контексті сучасної України.

Ключові слова: ветеранський рух, інституційна спроможність, політична система, політична активність, політичний сценарій, громадянське суспільство.

The article establishes the level of institutional capacity of the veteran movement, which in the conditions of modern Ukraine becomes relevant due to the acquisition of veteran status by a significant number of citizens. The feasibility of studying the capacity of the international and national veteran movement in the context of a temporary (anti-crisis) replacement of "core" (main) political institutions, in particular, political parties, interest groups, self-governing local communities, etc. is investigated. Attention is paid to establishing approaches to studying the institutional stability and capacity of the veteran movement in conditions of crisis political development and democratization of society. The author notes that political actors, consisting of demobilized military personnel, are institutionally organized to protect specific interests related to their veteran status. Attention is drawn to the struggle for social demands, which is associated with the mechanisms of political representation, among which leadership plays a key role in transforming legitimate demands for political progress in the activities of a democratic state. The motivations for the demands of institutionalized veterans' movements for an adequate level of pension provision, specialized medical care, as well as proper commemoration through the policy of national memory are established. It is substantiated that veterans' associations develop influence strategies aimed at making political decisions, aggregating public opinion, and supporting solidarity among veterans. It is proven that veterans' organizations are not satisfied with simply raising complaints. The conditionality of the institutional presence of veterans' movements in the processes of influencing the development of laws regulating military pensions or

healthcare systems intended for veterans is revealed. The conditions for updating organizational development strategies by institutionalized veterans' communities are studied. They must constantly innovate in mobilization methods and maintain their leadership. Thanks to their organization, consistent public discourse, and focus, veteran institutions have been able to gain recognition from society as a moral authority. The article emphasizes the consideration of the parameter of institutional progress, within which veteran movements are an example of how specific interest groups can mobilize their internal resources. It is noted that recognizing the importance of military victims in society remains a central issue of the democratic agenda. The author indicates that on the basis of democratic leadership, veteran movements have successfully established themselves as significant players in the political process. It is found that the main problems of veteran movements as political institutions (relevant for modern Ukraine) are fragmentation along party lines. It is concluded that the systemic dimension of the functioning of veteran organizations encourages the generalization of the institutional functions of veteran structures in different countries of the world, as well as the identification of systemic flaws and problematic aspects in the context of modern Ukraine.

Key words: veteran movement, institutional capacity, political system, political activity, political scenario, civil society.

Постановка проблеми. Сучасний ветеранський рух набуває статусу одного з важливих предметних вимірів політологічних досліджень. Інституційна спроможність ветеранського руху розкривається в рамках функціональності волонтерського руху та загалом проактивного виміру громадянського суспільства в період демократичних трансформацій. В умовах сучасної України інституційна спроможність ветеранського руху набуває актуальності через набуття статусу ветеранів значної кількості громадян. Цей статус визначає не лише формальні, але й світоглядні поведінкові та організаційні аспекти. Ветерани можуть стати як конструктивною політичною й соціальною силою, так і деструктивним елементом у випадку недостатнього рівня представництва. В контексті розвитку сучасної політичної науки набуває актуальності спроможність ветеранського руху в межах тимчасової заміни «профільних» (основних) політичних інститутів, зокрема, політичних партій, групи інтересів, самоврядних локальних спільнот тощо.

Набуває актуальності питання можливого «інституційного апгрейду» ветеранського руху до рівня альтернативної системи політичного представництва та політичного захисту основ національної безпеки та вектору розвитку демократичної політичної системи. Також актуальним є питання оновлення термінологічного тезаурусу дослідження ветеранських рухів в контексті політичної модернізації суспільства та конкретних етапів його демократизації.

Аналіз публікацій. Сучасні вчені надають значну увагу розвитку громадських рухів на тлі ідентифікації соціальних та психологічних потреб ветеранів. В. Карті та Дж. Онъетт розглядають відродження рухів за мир після 11 вересня 2001 року, підкреслюючи роль протесту та кіберактивізму у формуванні нових соціальних рухів [2]. Д. Флорес досліджує політичну трансформацію ветеранів війни в Іраку, зосереджуючись на особистих наративах, які зображують перехід від провоєнних позицій до антивоєнного активізму [4]. Д. Флорес також обговорює, як політизація військовослужбовців виходить за межі формальної політичної участі, впливаючи на їхнє сприйняття та

соціальну взаємодію [5]. А. Фонтана та Р. Розенхек порівнюють американських ветеранів Іраку та Афганістану, які звертаються за лікуванням, з ветеранами попередніх війн, підкреслюючи відмінності в потребах у сфері психічного здоров'я та використанні послуг [6]. Однак в контексті розвитку сучасної України важливо звернутися до невивченої раніше частини загальної проблеми умов підвищення інституційної спроможності сучасних ветеранських громадських рухів.

Метою статті є встановлення підходів до вивчення інституційної стабільності та спроможності ветеранського руху в умовах кризового політичного розвитку та демократизації суспільства. Завданням статті є виявлення оптимальних дослідних стратегій ідентифікації інституційної спроможності ветеранських організацій та мереж.

Основний зміст. Інституціалізовані ветеранські спільноти становлять важливий аспект політичного та соціального розвитку сучасних демократій. Означені політичні актори, що, як відомо, складаються здебільшого з демобілізованих військовослужбовців, які інституційно організовуються для захисту конкретних інтересів, пов'язаних з їхнім статусом ветеранів. Також вони реалізують запит на певну сукупність актуальних тем демократичного порядку денного. Американські науковці К. Блозер, М. МакАдамс, К.К. МакКеррон, С. Варон, Л. Пікетт, І. Джонсон надають дані опитування ветеранів, згідно з якими для учасників ветеранських спільнот ключовими є теми відповідальності, проактивності та врахування унікального досвіду, підтримки адвокації, подолання стигми, пов'язаної з суспільними благами, та забезпечення безпеки. Ветерани описували інституційну спроможність як таку, що включає як індивідуальні риси, так і системні або організаційні характеристики. Кілька існуючих ініціатив американського Агентства ветеранів (VA) вже розглядають багато тем, визначених при описі спромоних установ (наприклад, підзвітність та адвокація)[7].

Діяльність ветеранських організацій в сталих ліберальних демократіях зосереджується на фундаментальних соціальних потребах. Ними є покращення системи охорони здоров'я, доступ

до гідного соціального забезпечення, визнання внеску (жертв, втрат) та соціальна інтеграція. Боротьба за названі вимоги пов'язана з механізмами політичного представництва, серед яких лідерство відіграє ключову роль у перетворенні законних вимог щодо конкретного прогресу в діяльності держави. К. Блозер, М. МакАдамс, К.К. МакКеррон, С. Варон, Л. Пікетт, І. Джонсон наводять позицію ветеранів, згідно з якою вони переживали «інституційну зраду» з боку суспільства в цілому (поза межами середовища військових), зокрема, Міністерства у справах ветеранів та системи охорони здоров'я. Для кількох ветеранів це проявлялося у формі дискримінації як ветеранів та/або як кольорових людей на їхній цивільній роботі. Це проявлялося у формі словесних домагань та фізичної шкоди на роботі [7]. Отже, біхевіористська «дослідницька оптика» демонструє соціально-психологічний базис політичної консолідації ветеранського середовища.

Розуміння успіху ветеранських інституціалізованих рухів ґрунтується на даних про походження та конкретні умови, що сприяли їхньому виникненню. Соціальна практика сталих демократій демонструє, що ветерани стикаються з певними труднощами після повернення до цивільного життя. Ними є, як добре відомо, фізичні та психологічні травми, значні економічні та соціальні труднощі, а також відсутність або недостатнє пенсійного забезпечення чи належної медичної допомоги. Американські науковці-психологи наводять емпірично обґрунтовані відомості про невдоволення ветеранів рівнем отримання ними як медичної, так і грошової допомоги від профільного Агентства у справах ветеранів. Зокрема, у постачальників медичних послуг ветерани чули відповідь, що вони «отримують безкоштовну допомогу», або про них говорили в такому сенсі: «Подивіться, вони отримують ці безкоштовні гроші» (Учасник 5). Також опитаний ветеран заявив: «Якби я міг повернути ці травми та повернути гроші завдяки цьому, ми б зробили це без вагань» [7].

В умовах розвинених демократій ветерани активно заявляють про свої нагальні потреби. Інституціалізовані рухи висувають вимоги виплати належних пенсій, надання спеціалізованої медичної допомоги, а також належного вшанування через політику національної пам'яті. Ці соціальні вимоги мають конкретний політичний вимір. Ветерани прагнуть їх сприйняття у суспільстві як повноцінних соціальних суб'єктів, права яких визнають та захищають державні інституції.

Прагнення ветеранських спільнот до політичної та соціальної інтеграції призвело до створення структурованих організацій на кількох рівнях: місцевому, національному й міжнародному. Ветеранські асоціації розробляють стратегії впливу, спрямовані на вплив на політичні рішення, агрега-

цію громадської думки та підтримку солідарності серед ветеранів.

Соціальні потреби ветеранів виразно корелюються із прагненням колишніх військовослужбовців до утворення мереж та спільнот. Колектив авторів, до якого входили Дж. Горман, Е. С. Чемберлін, Б. Стівенсон, Р. Каліксте, Д. М. Кроссман, М. Е. Ахерн, Дж. Мак, А. Руссо, Е. Федерман, опитали сімдесят ветеранів у восьми локаціях методом анонімного перехресного опитування. Це оцінювання розглядало три сфери: прийнятність (тобто сприйнята цінність), попит (тобто оціночне або фактичне використання) та розширення (тобто стійкість та збільшення кількості соціальних мереж для ветеранів у часі та місцях). Результати дослідження показали значний рівень прийнятності, попиту та розширення цього втручання. Крім того, дані свідчать про те, що це втручання може збільшити соціальні зв'язки та використання послуг VA серед учасників [12].

Одним з ключових факторів, що пояснюють успіх сучасних ветеранських рухів, є їхні чітко заявлені політичні вимоги. Слід відзначити, що ветеранські організації в сталих демократіях не задовольняються простим висуванням скарг. Вони ініціюють узгоджені політичні проекти та організуватися в дійових осіб, здатних впроваджувати тривалі законодавчі зміни. Ці дії відображалися на кількох рівнях політичної системи на основі розгляду конкретних кейсів, зокрема боротьби з суїцидальними настроями. Науковці виявили, що більшість ветеранів, які наразі відчувають суїцидальні думки, не залучені до психіатричної допомоги, тому втручання на рівні громади, які можуть залучати ветеранів, можуть посилити зусилля щодо запобігання самогубствам [12]. Вказані проблеми активно просуються на політичний рівень у демократичних країнах.

Ветеранські структури високого рівня інституційної стабільності мають наміри бути визнаними легітимною політичною силою. В максимальному варіанті політичної участі ветерани обіймають або прагнуть обіймати виборні посади, створювали політичні партії або беруть участь у ширших соціальних рухах [1]. Ця інституційна присутність дозволяє їм безпосередньо впливати на розробку законів, що регулюють військові пенсії або системи охорони здоров'я, призначені для ветеранів. Дослідники наголошують, що пандемія COVID-19 також вплинула на соціальне опікування ветеранами. Вивчення різних платформ (наприклад, ігровий клуб або волонтерська група) для залучення ветеранів до громади може мати додатковий ефект сприяння соціальним зв'язкам для ветеранів, які мають різні інтереси, цілі та проблеми [12]. Також існують дані про протестний та кіберактивізм в рамках розвитку нових соціальних рухів, до яких доєднуються ветеранські спільноти [2].

Відстоювання політичних вимог на інституційному рівні здійснюється переважно шляхом лобювання та переговорів з урядами. У сучасних США та інших країнах НАТО інституціалізовані представники ветеранів розвинули мережі впливу в міністерствах і відомствах, зокрема, публічних інституціях оборони та охорони здоров'я. Вони також використовують кризові моменти, такі як збройні конфлікти або періоди соціальної нестабільності, для відстоювання своїх вимог шляхом протестної активності. Таким чином, політичні проекти зробили можливим прагматичний, гнучкий підхід, перетворивши символічні вимоги на конкретні заходи, що несуть користь значній частині ветеранів. Дж. А. Горман, Е. С. Чемберлін та інші автори наводять дані дослідження, згідно з яким ініціативи, пов'язані з пошуком партнерств та співпрацею з уже існуючими мережами ветеранських громад, оцінюються як такі, що матимуть вирішальне значення для більш ефектної підтримки ветеранів. Загалом, розвиток та робота із соціальними системами, яким ветерани вже довіряють, може допомогти наростити потенціал у своїх громадах, створити простір для ветеранів, щоб вони допомагали один одному, та краще задовольняти свої потреби [12]. Вказане корелюється із твердженнями щодо спроможності ветеранських рухів розбудовувати локальні спільноти.

Сучасні економічні виклики, у поєднанні з бюджетними обмеженнями держав загального добробуту, ускладнюють прогрес у сфері охорони здоров'я та соціального забезпечення. Інституціалізовані ветеранські спільноти повинні постійно оновлювати свої стратегії, впроваджувати інновації в методах мобілізації та підтримувати своє лідерство, з метою збереження політичного впливу. При цьому інституційне середовище реагує на специфіку потреб ветеранів згідно із власними інституційними інтересами та потребами. До них можуть належати й культурні запити, які розкриваються в дослідженнях з культурної терапії як лікувальної практики [9].

Американський фахівець з організаційного лідерства М. Кірхнер досить наочно розкриває тенденції врахування рис характеру ветеранів як особистостей в рамках благодійної діяльності. Вони найчастіше використовуються в капіталовкладеннях організаціями, які прагнуть зібрати кошти для продовження або розширення своєї підтримки ветеранів. Важливо, що ветеранів не виділяють за їхню підготовку та військовий досвід, і вони не розглядаються виключно крізь призму «зламаності». Натомість, повідомлення заохочують цивільних осіб визнавати та усвідомлювати перешкоди, з якими ветерани стикалися під час своєї служби та після переходу з армії [8]. Означене підтверджується даними в рамках дослі-

дження факторів терапії ПТСР в сучасному ветеранському середовищі США [3].

Успіх соціальних рухів ветеранів можна пояснити, перш за все, їх здатністю поєднувати актуальні політичні вимоги та спроможне (активне) лідерство у захисті конкретних та життєво важливих інтересів. Завдяки своїй організації, послідовному публічному дискурсу та стійкості ветеранські інституції змогли отримати визнання суспільства як морального авторитету. Боротьба ветеранських рухів за покращення стану охорони здоров'я та соціального забезпечення є далеко не маргінальним проявом політичної активності. Вона ілюструє більш загальну динаміку вимог соціальної справедливості, де політичні та соціальні контексти взаємопов'язані. М. Кірхнер наводить приклади заходів американської «Програми до Дня ветеранів», збереження пільг на працевлаштування під час розгортання військовослужбовця, вечірки з нагоди повернення додому та відзнаки «дружні до військовослужбовців». Ці заходи є частинами державної стратегії, що відображають менталітет соціальної відповідальності. Роботодавці, що не є військовими, висловлюють свою підтримку ветеранам за допомогою цих стратегій та демонструють певний рівень турботи про їхню службу. І навпаки, роботодавці, що не є військовими, зобов'язані розуміти, що означає бути дружнім до своїх військовослужбовців. Наведені відзнаки та інші демонстрації підтримки мають обмежену цінність, якщо ветерани-працівники не вважають ці демонстрації справжніми [8].

Проте крім досягнутого інституційного прогресу, ветеранські рухи сталих демократій є прикладом того, як конкретні групи інтересів можуть мобілізувати свої внутрішні ресурси, адаптуватися до політичних обмежень та мати тривалий вплив на трансформацію державної соціальної політики. Згідно з М. Кірхнером, внаслідок діяльності ветеранських інституцій, роботодавцям рекомендується ретельно перевіряти та визначати свій намір пропонувати програми для ветеранів або військовослужбовців. Визначивши намір, роботодавці можуть краще зрозуміти, як їхні інвестиції в програми, спеціально розроблені для ветеранів, впливають на їхнє робоче місце, ветеранів-працівників та ширшу військову спільноту. Для ветеранів є можливість глибше зрозуміти, як ставлення до них як до соціальної відповідальності може бути найкращим чином використане та підтримане для загального блага [8].

Такі риси інституційної спроможності, як послідовність політичних вимог та ефективне лідерство виступають основою актуальності ветеранства та його політичного успіху у країнах, де визнання військових жертв залишається центральним питанням демократичного порядку денного. Як ілюстрацію М. Кірхнер наводить думку, що вчені-ветерани

відіграють унікальну роль у впливі та формуванні нарративу щодо впливу військової служби. Більш критично досліджуючи, як зображення ветеранів впливають на кар'єрні переходи, можливо працювати над покращенням нашої здатності підтримувати їхній перехід на невійськове робоче місце [8].

Тому цілком доречно розглядати, яким чином завдяки відстоюванню політичних вимог та структурованому (інституалізованому) лідерству ветеранські рухи успішно утвердилися як вагомі гравці в політичному процесі. В рамках розвитку волонтерства спостерігається досягнення значних успіхів у сфері охорони здоров'я та соціального забезпечення [11, р.11]. Також вони справляють вплив на актуалізацію расової та культурної рівності. К. Кемерон наводить результати спроб оцінки американською Адміністрацією у справах ветеранів кореляції між расою, етнічною приналежністю та клінічними ознаками розладу, пов'язаного зі вживанням алкоголю, серед ветеранів. У дослідженні ветерани були змодельовані лише як білі, чорношкірі або латиноамериканці, не враховуючи інші культурні демографічні показники [1]. Ці дані додають ваги твердженням про універсальність мотивацій політичної участі ветеранів як протестувальників, патріотів та культурних борців [10].

Наведені реалії призводять до спонтанного або організованого формування груп взаємодопомоги та солідарності, які швидко перетворюються на протестні рухи, спрямовані на офіційне визнання та компенсацію за завдану шкоду. Разом з тим, основними проблемами ветеранських рухів як політичних інституцій (актуальними й для сучасної України) є фрагментація за партійними ознаками, обмеження масового членства, зниження загальної ефективності та труднощі у підтримці партійності. Незважаючи на заяви ветеранів про те, що вони перебувають вище політики, їхні рухи демонструють поділ за існуючими політичними уподобаннями. Попри значні досягнення ветеранських спільнот як політичних гравців, К. Кемерон акцентує увагу на проблемних аспектах офіційної позиції збройних сил Сполучених Штатів. Вчений наголошує, що існує значна культурна різниця між військовослужбовцем та ветераном. Коли такі організації, як Міністерство ветеранів США, моделюють потреби ветеранів та діючих військових як взаємозамінні, це ставить під сумнів етичні та практичні основи досліджень у сфері ветеранів США [1].

Важливим аспектом розуміння інституційної спроможності ветеранських рухів є приєднання більшості ветеранів до політичних груп, що відповідають їхнім «довоєнним» (до служби) політичним переконанням. При цьому здебільшого ветерани не формують нові радикальні об'єднання. Організації ветеранів, як правило, мають обмежений вплив на політичну владу, якщо держава не перебуває в кризі. Більше того, різноспря-

мовані соціокультурні групи можуть виступати дестабілізуючими агентами через екстремістські вимоги, відмінні від інтересів ветеранів [10]. Ці тенденції можуть підживлювати політичне насильство або дестабілізувати соціальні та політичні системи. Згідно з К. Кемероном, підхід стереотипізації встановлює базовий пріоритет, якого дотримуються інші дослідники, оскільки вони не мають доступу до секретних даних. Ці дані дали б можливість більш чітко розмежувати ветеранів від військовослужбовців. Тому неетичним є використання таких термінів, як «ветерани» або «військові» як взаємозамінних без визначення термінології або проведення досліджень цих культурних груп населення без контекстуальних знань, отриманих завдяки досвіду або спеціальній підготовці з питань військової та ветеранської культур [1]. Звідси з'являється обґрунтування тези про ймовірну фрагментацію та суперництво між ветеранськими групами, які зменшують спільний інституалізований політичний вплив на урядові та парламентські рішення.

На сучасному етапі ветерани здебільшого зберігають політичні зв'язки, сформовані до військової служби, що обмежує радикальні зміни в політичних уподобаннях. У сталих демократіях більшість ветеранських груп залишаються поміркованими та пов'язаними з основними партіями, а радикальні ветеранські організації не мають можливостей домінування. «Вибухове» протестне зростання політичного впливу агрегованих ветеранських спільнот виникає переважно в державах, які стикаються з серйозними кризами політичного представництва. У цьому випадку імовірно є непряма соціально-політична дестабілізація. Нерозглянуті (заблоковані) вимоги ветеранських рухів можуть створювати додаткове навантаження на державні ресурси, ускладнювати досягнення широкого політичного компромісу в суспільстві.

Висновки. Таким чином, інституційна спроможність ветеранського руху є комплексною дослідницькою проблемою сучасних політичних наук. Провідними напрямками, які обіцяють евристичні наукові результати, є оцінювання фейковості та реальності діяльності й функціонування ветеранських організацій мереж. В рамках сучасних уявлень щодо інституційної спроможності значну роль відіграє розгляд конкретних кейсів, зокрема політичної ретроспективи. Також важливим є крос-національний аналіз, який дозволяє виявити оптимум до забезпечення інституційної спроможності ветеранських рухів в різних країнах та в різних соціокультурних умовах.

Політико-правовий підхід також обіцяє значні результати в контексті ідентифікації правової нормативної рамки функціонування ветеранських організацій на рівні спроможності і неспроможності. Системний вимір функціонування ветеран-

ських організацій заохочує до узагальнення інституційних функцій ветеранських структур в різних країнах світу, а також до виявлення системних вад і проблемних аспектів в контексті сучасної України. Актуальним є первинний етап сканування й описативного аналізу в рамках інституційної перспективи з метою виявлення співвідношення ветеранських та волонтерських організацій.

За результатами застосування цих підходів доречно буде формувати сценарні варіанти еволюції ветеранського руху в Україні в умовах війни та повоєнного відновлення. Подальшим напрямком дослідження означеної теми є встановлений політичного ангажування ветеранських рухів демократичними та авторитарними політичними системами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Cameron K. Veteran Evolution: Re-Classifying the Military and Veterans as Independent Cultures. *Advances in Applied Sociology*. Vol.13, №.1. January 2023. DOI: 10.4236/aasoci.2023.131005. URL:<https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=122695> (Last accessed: 12.10.2025).
2. Carty V., Onyett J. Protest, cyberactivism and new social movements: The reemergence of the peace movement post 9/11. *Social Movement Studies*. 2006. 5(3). 229–249. DOI: <https://doi.org/10.1080/14742830600991586>.
3. Factors associated with PTSD symptom improvement among Iraq and Afghanistan veterans receiving evidenced-based psychotherapy. S. Maguen, N. Holder, Y. Li, et al. *Journal of Affective Disorders*. 2020. № 273. P.1–7.
4. Flores D. From prowar soldier to antiwar activist: Change and continuity in the narratives of political conversion among Iraq War Veterans. *Symbolic Interaction*. 2016. 39(2). 196–212. DOI: <https://doi.org/10.1002/symb.225>.
5. Flores D. Politicization beyond politics. *Armed Forces & Society*. 2016. 43(1). 164–182. DOI: <https://doi.org/10.1177/0095327x16642041> (Last accessed: 12.10.2025).
6. Fontana A., Rosenheck R. Treatment-seeking Veterans of Iraq and Afghanistan: Comparison with veterans of previous wars. *The Journal of Nervous and Mental Disease*. 2008. 196(7). 513–521. URL: DOI: 10.1097/NMD.0b013e31817cf6e6. (Last accessed: 12.10.2025)
7. Institutional Courage in Healthcare: An Improvement Project Exploring the Perspectives of Veterans Exposed to Airborne Hazards /K. Bloeser et al. *Behavioral Sciences (Basel)*. 2023. May 17. №13(5). 423. DOI: 10.3390/bs13050423.
8. Kirchner M. Three Portrayals of Military Veterans: Implications for their Career Transitions. URL: <https://journal-veterans-studies.org/articles/10.21061/jvs.v10i3.616> (Last accessed: 12.10.2025).
9. Lattanzi J. B., Purnell L. D. Developing Cultural Competence in Physical Therapy Practice. 1st ed. Philadelphia, PA: FA Davis, 2005. 281 p. URL:<https://archive.org/details/developingcultur0000latt> (Last accessed: 12.10.2025)
10. Mendible M. Protestors, patriots, and culture warriors: American politics and the citizen soldier. *American war stories*. University of Massachusetts Press. Boston, 2021. P.26–58. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctv289dp4s.7>.
11. Nichol B., Wilson R., Rodrigues A. Exploring the effects of volunteering on the social, mental, and physical health and well-being of volunteers: an umbrella review. *Voluntas*. 2023. № 35. P. 1–32.
12. Using Veterans Socials to Build a Community: Feasibility of the VOICES Intervention /J.A. Gorman et al. *Community Mental Health Journal*. 2022. № 58 (8). P.1544-1553. URL:[doi: 10.1007/s10597-022-00969-z](https://doi.org/10.1007/s10597-022-00969-z). (Last accessed: 12.10.2025)

Дата першого надходження статті до видання: 30.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 23.03.2026